

Derleme Makalesi

Gönderim Tarihi: 01.12.2023

Kabul Tarihi: 20.12.2023

Yayın Tarihi: 25.12.2023

Yazıt Kùltür Bilimleri Dergisi, 2023, 3(2): 315-336

Review Article

Received Date: 01.12.2023

Accepted Date: 20.12.2023

Published Date: 25.12.2023

DOI Number: 10.59902/yazit.1398927

DEYİM OLARAK DEĞERLENDİRİLEN BAZI YAPILAR ÜZERİNE BİR İNCELEME*

A Study on Some Structures Considered as Idioms

Yasemin TÜRKMEN*

ÖZ

Dil, yalnızca iletişim için değil; aynı zamanda toplumların düşünce tarzlarını, zevklerini, inanışlarını, korkularını, gelenek ve göreneklerini kanunlarını, kısaca geçmişe ilişkin her türlü verinin günümüze aktarılmasını sağlayan özgün bir araçtır. Dil, onu kullanan ulusa özel bir kimlik özgürlüğü de sunmaktadır. Dolayısı ile her dil, kendi ulusu için büyük bir değerdir. Türkçe, geniş söz varlığı (150.000 dolayında madde başı) ile dünyanın en büyük dillerindendir. Türkçenin zenginlik göstergelerinden biri olan söz öbekleri, günlük yaşamda sıkça başvurduğumuz yapılardır. Türkçe sözcük varlığı içerisinde deyimler, önemli söz öbeklerindedir. Ancak deyimler sözlüklerinde deyimlerin, yapısal ve anlamsal özelliklerine ilişkin ortak bir görüşe ulaşamadığı açıktır. Bundan dolayıdır ki deyim özelliği göstermeyen söz öbekleri ile birçok yerde karşılaşmaktadır. Bu çalışmanın evrenini deyimler oluşturmaktadır. Konusunu, deyim özelliği göstermeyen kimi söz öbekleri oluşturmaktadır. Bu çalışmada, Mehtap Duran'ın *Tarık Dursun K.'nın Çocuk Hikayelerinin Atasözleri ve Deyimler Açısından İncelenmesi* (Duran, 2019) adlı yüksek lisans tezinin içeriğindeki deyimlerin doğru seçilip seçilmediği incelenmiştir. Acele etmek, akıllı uslu, akıllı fikri, çeki düzen vermek vb. gibi gerçek anlamda kullanılmış yapıların deyim olarak değerlendirildiği görülmüştür. Bu bir sorundur. Bu çalışma ile deyim olmaya elverişli olmayan yapıların, neden deyim başlığı altında anılmaması gerektiği açıklanmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda deyimlerin daha net anlaşılması amaçlanmıştır. Örneklerdeki gibi deyim tanımı ile örtüşmeyen yapılar, hazırlanacak olan sonraki tezlerde deyim olarak değerlendirilmemelidir.

Anahtar Sözcükler: Türkçenin zenginlikleri, söz varlığı, söz öbekleri, deyimler, değerlendirme.

ABSTRACT

Language is not only for communication; At the same time, it is a unique tool that enables the transfer of societies' ways of thinking, tastes, beliefs, fears, traditions and laws, in short, all kinds of data about the past to the present. Language also offers a special freedom of identity to the nation that uses it. Therefore, every language is a great value for its own nation. Turkish is one of the largest languages in the world with its large vocabulary (around 150,000 items). Phrases, which are one of the indicators of the richness of the Turkish language, are structures that we frequently use in daily life. Idioms are important phrases in

* Bu makale, Yasemin Türkmen'in Dr. Öğr. Üyesi Necmi Akyalçın danışmanlığında hazırladığı 2009-2022 Yıllarında Hazırlanmış Yüksek Lisans Tez Çalışmalarındaki (15 Tez) Deyim Örneklerine İlişkin Bir Değerlendirme adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yeni Türk Dili Anabilim Dalı, Çanakkale-Türkiye. E-posta: tyasemin152@gmail.com. ORCID: 0009-0008-5942-3813.

the Turkish vocabulary. However, it is clear that a common view regarding the structural and semantic features of idioms cannot be reached in idiom dictionaries. For this reason, phrases that do not have idiomatic characteristics are encountered in many places. Idioms constitute the universe of this study. Its subject is some phrases that do not have idiomatic characteristics. In this study, it was examined whether the idioms in the content of Mehtap Duran's master's thesis titled *Analysis of Tarık Dursun K.'s Children's Stories in Terms of Proverbs and Idioms* (Duran, 2019) were chosen correctly. To hurry, to be smart, to be smart, to organize, etc. It has been observed that structures used in real terms such as are considered as idioms. This is a problem. With this study, we tried to explain why structures that are not suitable for being an idiom should not be mentioned under the title of idiom. In this regard, it is aimed to understand the idioms more clearly. Structures that do not match the definition of an idiom, as in the examples, should not be considered as idioms in subsequent theses.

Keywords: Riches of Turkish, vocabulary, phrases, idioms, evaluation.

Giriş

Ülkemizde yayımlanmış kimi deyimler sözlüklerinde geçen deyim tanımları şöyledir: "Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, kendine özgü bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği; tabir." (URL-1); "Genellikle gerçek anlamının dışında kullanılan, anlatımı daha güzel ve etkileyici yapan, toplum tarafından ortak olarak benimsenen kalıplaşmış sözlere deyim denir." (Hengirmen, 2007: 7); "Bir kavramı, bir durumu ya çekici bir anlatımla ya da özel bir yapı içinde ve çoğunun gerçek anlamlarından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözcük topluluğu ya da tümce." (Aksoy, 1988: 52); "Deyimleri, 'anlatıma akıcılık, çekicilik katan, çoğunun gerçek anlamından ayrı bir anlamı bulunan, genellikle de birdençok sözcüklü dil ögesi, kalıplaşmış sözcük topluluğu' biçiminde tanımlayabiliriz." (Yurtbaşı, 2013: 3); "Deyimler; düşünce, kavram, nesne ve kişilerin durumlarını, özelliklerini yansıtmak için kullanılan ve gerçek anlamından çıkmış özel anlam/anlatım boyutuyla kalıplaşmış söz öbekleridir." (Akyalçın, 2012a: 10).

Ali Püsküllüoğlu (2004b: 5), sözvarlığı öğelerinden biri olan deyimleri şu sözlerle açıklamıştır: "Deyimler, bilindiği üzere, özgün anlatım özelliği bulunan, kavramları özgün bir biçimde anlatmada kullanılan, kalıplaşmış söz değerleridir. Dilde, anlatıma kıvraklık katan önemli bir öğedirler. Genellikle somut benzetmelerden yararlanarak kurulurlar ve somut olanı güçlü, yalın bir biçimde anlamamıza, kavramamıza yardım ederler. Kısa, özlü anlatım araçlarıdır." Kimi söz öbeklerinin, deyim olmadığı halde, deyim olarak değerlendiriliyor olmasının üzerinde dururken, deyimlerin değişen biçimlerinin olduğu ve bu biçimlerin bazı çalışmalarda farklı madde başı olarak ele alındığını da ifade etmek gerekir. Örneğin; TDK'nin genel ağdaki *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*'nde "aşırı biçimde döverek perişan duruma getirmek" açıklaması ile "ağzını burnunu çarşamba pazarına (çanağına) çevirmek" ve "ağzını burnunu dağıtmak (kırmak/parçalamak) biçiminde

bir deyim, iki madde başı olarak verilmiştir. Pùsküllüođlu, kalıplaşmanın, deyimlerin bir özelliği olduğunu belirtmiş ve konuya ilişkin şu ifadeleri kullanmıştır:

Deyimin sözcükleri değiştirilip yerine aynı anlama gelen sözcükler konulamaz ve sözdizimi bozulamaz. Böyle yapılırsa deyim, özelliğini yitirir, deyim olmaktan çıkar. Örneğin “devede kulak” deyimi “kulak devede” biçiminde ya da “yok devenin başı!” deyimi “devenin başı yok!” biçimine sokuldu mu, artık deyim olmaz. “Aba altında er yatar” deyimi de “er aba altında yatar” ya da “palto altında yiğit yatar” biçimine girdi mi, bütün değerini ve güzelliğini yitirir. Çünkü deyim, bir kavramı dile getirmek için bulunmuş, özgün bir anlatım kalıbıdır.” (Pùsküllüođlu, 2004b: 7).

Canlı bir varlık olarak kabul gören dilin değişimi, ağırlıklı olarak sözcüklerde görölmesine rağmen Pùsküllüođlu’nun konuya ilişkin ifadelerinin aksine deyimlerin de değişikliğe uğrayabildikleri görölmektedir. Aksoy, bu durumla ilgili olarak řu ifadeleri kullanmıştır: “Bir deyim, ayrı ayrı bölgelerde değişik sözcüklerle ya da değişik biçimlerle söylenebilir: kızım sana söylüyorum, gelinim sen dinle (iřit, anla) ...” (Aksoy, 1988: 45). Mehmet Hengirmen (2007: 8) ise kalıplaşmış sözler olan deyimlerin, değişime uğramaması gerektiğini; ancak pek çok deyim’in değiştirilmiş biçimlerinin, Türkiye Türkçesi ve bölge ağızlarında kullanıldığını ifade etmiştir. Bu tür deyimlerin, değişen biçimlerinden dolayı farklı madde başı olarak değerlendirilmesinin pek sağlıklı bir yol olmadığı düşünölmüştür. Akyałçın (2012a: 38), bunun sayısal veriler konusunda yanılığya sebep olabileceğini, deyimlerin madde başı sayısını arttırmak yerine aynı deyim’in en yaygın kullanılan biçiminin maddebaşı olarak verilmesinin, varyantlarının ise onun altına yazılmasının daha uygun olabileceğini vurgulamıştır.

Bu çalışma, Dr. Necmi Akyałçın danışmanlığında hazırlanmakta olan 2009-2022 Yıllarında Hazırlanmış Yüksek Lisans Tez Çalışmalarındaki (15 Tez) Deyim Örneklarine İlişkin Bir Deđerlendirme adlı yüksek lisans tez çalışmasından, *Türkçemizin Anlamsal Zenginlikleri Deyimlerimiz* adlı eserin girişindeki 11 madde (eylem öbekleri, yardımcı eylemlerle oluşturulan öbekler, sıfat ve zarf görevli sözcüklerle oluşturulan söz öbekleri, gerçek anlamlı söz öbekleri, tek sözcükler, argolar, ikilemeler, kalıp sözler, benzetmeler, dolaylamalar) esas alınarak hazırlanmıştır (2012a: 13-41). Çalışmanın amacı, Mehtap Duran’ın *Tarık Dursun K.nın Çocuk Hikayelerinin Atasözleri ve Deyimler Açısından İncelenmesi* (Duran, 2019) adlı yüksek lisans tezindeki deyimlere ilişkindir. Deyimler üzerine hazırlanmış çok sayıda yüksek lisans tezi bulunmaktadır. Ancak bu çalışmada, son yıllarda hazırlanmış olan yüksek lisans tez çalışmaları arasından, içeriğinde deyim özellikleriyle uyumadığı düşünölen çok sayıda yapı tespit edildiği için yukarıda adı geçen çalışma incelenmektedir. Bu çalışma ile söz konusu yüksek lisans tezinde deyim olarak değerlendirilen ancak deyimlerin tanım ve anlamsal özellikleri ile örtüşmeyen yapılar irdelenmiştir. Bu bağlamda deyim olmadığı düşünölen yapılar çalışmaya

sayısal olarak yansıtılmıştır. Yansıtılan bu verilerin hepsini bu çalışmada açıklamak mümkün olamayacağından bazı örnekler üzerinden bu yapıların neden deyim olarak değerlendirilmemesi gerektiği açıklanmaya çalışılmıştır. Yukarıda verilen deyim tanımları doğrultusunda deyimlerin tanım ve anlamsal özellikleriyle örtüşmediği düşünülen ancak söz konusu tezde deyim olarak değerlendirilen yapılar şunlardır:

1. Eylem Öbekleri

“Hareketler tek başına var olmadıkları nesnelere bağlı oldukları için onların dildeki karşılıkları olan isimlere bağlanmak isterler. Fiil kök ve gövdeleri ancak isimlere bağlandıktan sonra müşahhas hale gelirler. Demek ki her harekette nesne isteme, her fiilde isim isteme hassası vardır. Bu hassa fiil kök ve gövdelerindedir.” (Ergin, 1977: 382). Bunlar, deyimlerdeki gibi özel anlatım boyutuna geçebilmiş yapılar değildir. Bir söz öbeğinin deyim olarak değerlendirilebilmesi için onu oluşturan sözcüklerin gerçek anlamı dışında kullanılması gerekmektedir. Deyimlerin en belirgin özelliklerinden biri, deyim olarak adlandırılan öbeğin gerçek anlamında uzaklaşmış olmasıdır. “Bir sabah çok erken yola koyulduk” örneğinde “yola koyulmak” söz öbeği, söz konusu tezde deyim olarak değerlendirilmiştir. Fakat yol; yürümeye uygun yer olarak gerçek anlamda, koyulmak; bir işe girişmek olarak mecaz anlamda verilmiştir. Söz öbeğinin anlam bütünlüğüne bakıldığında ise “yola çıkmak”, “yolculuk etmek” anlamı vardır. Yani gerçek anlamından uzaklaşma söz konusu değildir. Söz konusu tezde deyim olarak değerlendirilen başka bir örnek “uykuya dalmak” öbeğidir. Bu söz öbeğindeki “dalmak” sözcüğünün, TDK’nin genel ağdaki *Güncel Türkçe Sözlüğü*nde “uyumak” anlamı ile karşılaşılmaktadır. Dolayısı ile bu söz öbeği, “uyumak” ifadesinin dışında bir anlam taşımamaktadır. Bu yüzden bu ve benzeri yapıların, deyim olarak değerlendirilmemesi gerektiği düşünülmüştür. Söz konusu tezde deyim olarak değerlendirilen bu tür yapılar aşağıdaki gibidir:

Aceleye getirmek (s. 53) “...böylesine işi aceleye getiriyorsunuz?” (BKAV. 19).

Acı çekmek (s. 53) “...bunca derdi, acıyı çektirmemeliymişsin.” (DTPBİ. 30).

Akıl erdirememek (s. 56) “Oldum bittim şu insanlara akıl erdiremedim.” (KO. 37, KKİ. 103, HKK.101).

Akıl etmek (s. 56) “Kim akıl etti bunu?” (HKK. 150, BDBT. 21, BKAV. 104).

Akıllı uslu (s. 56) “...biri bile akıllı uslu duramıyor.” (AGUG. 90).

Akıl öğretmek (s. 56) “Akıl öğretme bana” (BVBY. 86).

Aklı ermek (s. 57) “Fazlasına erse erse, senin aklın erer.” (İT. 133, BKAV. 109).

Aklına esmek (s. 57) “...bir gün aklına nerden esmişse esmiş...” (BVBY. 118, BKAV. 95, DTPBİ. 105).

Aklına gelmek (s. 57) “İrkildi aklına gelenle, bereket Ayşe’nin dediklerini hatırlayınca rahata erdi.” (KKİ. 31, HKK. 107, AGUG. 70, BDBT. 17, BVBY. 38, YK. 21, BKAV.48, DTPBİ. 48).

Aklından geçmek (geçirmek) (s. 58) “...babaannenin gönlünden ve aklından geçenlerin hepsi gerçekleşti...” (BDBT. 75, BVBY. 54, BKAV. 21, DTPBİ. 85).

Aklı yetmemek (s. 58) “Benim aklımın yetmediği yerde ben sana gelirim, akıl sorarım” (İT. 110).

Aldırış etmemek (s. 58-59) “Kimseye aldırış ettiği falan yoktu.” (KKİ. 89, AGUG. 12).

Ardına düşmek (s. 60) “...tavşanın ardına düşmüş, pınara gelmişler.” (YK. 20).

Ateş açmak (s. 60) “...padişah hemen ateş açılmasını buyurmuş.” (BVBY. 38).

Başı derde girmek (s. 62) “...başı derde girer kaygısıyla...” (BVBY. 31).

Başı dinç olmak (s. 62) “...başım dinç gönlüm ferah olsun!” (BKAV. 30).

Başına hal gelmek (s. 62-63) “Başıma geldi, çekerim.” (İT. 19, BVBY. 104, BKAV. 11).

Başına iş açmak (s. 63) “Başıma bin dert açmaya.” (BVBY. 80).

Başını alıp gitmek (s. 63) “Durmayıp başını alıp gidecek.” (KO. 77, İT. 95, YK. 14).

Bir hal olmak (s. 64) “Gül gül bir hâl olmuşlar hepsi.” (AGUG. 100).

Bir hoşluğu olmak (s. s64) “...aldığı kokuyla içi ürperip bir hoş olmuş.” (AGUG. 38, BVBY. 151).

Boş vermek (s. 66) “Sahibine mahibine boş ver.” (BVBY. 42).

Burnunu çekmek (s. 67) “...burnunu sesli sesli çekti.” (BDBT. 126).

Canı çekmek (s. 69) “Gider, canımın çektiği yerlerde dolaşırım.” (BDBT. 150, DTPBİ. 46).

Canına kıymak (s. 69) “Kardeşlerim canıma kıyacaklardı, sen de mi kıyacaksın bana babacığım?” (İT. 32).

Canını almak (s. 69) “Bir yanlış hareket yaparsanız sürücünün canını alırım.” (KO. 76, BVBY.77, DTPBİ. 132).

Canını bağışlamak (s. 69) “Canımı bağışla.” (İT.37).

Canını vermek (s. 70) “İhtiyar oracıkta hemen soluğunu tüketmiş, canını verivermiş.” (İT. 104).

Canı sıkılmak (s. 70) “Yolda canı sıkılır ya da ağlar diye ödü kopmuştu.” (KKİ. 132, AGUG. 74).

Can vermek (s. 70) “Can verip gitmiş o gece.” (BVBY. 100, YK. 72).

Dalga geçmek (s. 71) “Hepsi gülüp dalga geçiyormuş onunla.” (AGUG. 54).

- Duymamazlıktan gelmek* (s. 75) “...hiçbir şey dememiş, duymazdan gelmiş.” (BKAV. 62).
- Dünyaya gelmek* (s. 75) “...umutların kesildiği bir sırada bir oğulları dünyaya gelmiş.” (KO. 36, HKK. 15, BDBT. 7).
- El açmak* (s. 76) “Her gün el açar, tanrıya yakarırımı.” (BVBY. 63).
- El çırpma* (s. 76) “...bir yandan da el çırpımı.” (BVBY. 123).
- Farkına varmak* (s. 79) “Farkına varmış ama, geç varmış, iş işten de geçmiş.” (İT. 47, HKK. 17, AGUG. 43, BDBT. 8, BVBY. 127, YK. 22, BKAV. 42).
- Geri çekilmek* (s. 79) “Dayı geri çekildi.” (BDBT. 99).
- Geri dönmek* (s. 79-80) “Tilki onları yolcu ettikten sonra geri dönmüş...” (İT. 47, BDBT. 163, BVBY. 25).
- Göbek atmak* (s. 80) “...ter ter tepiniyor, göbek atıyoruz.” (YK. 99).
- Gönlü çekmek* (s. 80) “...ver elini der; istediğimiz, gönlümüzün çektiği her yere giderdik.” (BDBT. 144).
- Günaha sokmak* (s. 81) “...bir türlü günaha sokmadığı için...” (BVBY. 150).
- Gözleri dolmak* (s. 83) “...birazcık gözleri dolmuş, çocuklara göstermemek için...” (AGUG. 37, BDBT. 121).
- Gözlerine inanmamak* (s. 84) “Boğa yılanı bakmış, gözlerine inanmamış.” (AGUG. 59, BDBT. 141, BVBY. 25).
- Gözlerini kaçırmak* (s. 84) “Kerem gözlerini kaçırdı.” (KKİ. 50, BDBT. 170).
- Gözleri parlamak* (s. 84) “İkisinin de gözleri parladı, bıyıkları dikildi.” (KO. 67, 112, BVBY. 96).
- Göz nuru dökmek* (s. 84) “Eh, hayli göz nuru döktük.” (KO. 13, BVBY. 69).
- Gözü kararmak* (s. 84-85) “Açlıktan gözleri kararmış...” (AGUG. 101).
- Gözüne ilişmek* (s. 85) “Gözüne ... asılı bir deri ceket ilişmiş.” (AGUG. 40).
- Gözüne uyku girmemek* (s. 85) “O gece gözüne uyku girmemiş.” (HKK. 19).
- Gözünü açmak* (s. 85) “...ancak öğleye doğru gözlerini açmış.” (AGUG. 40, BKAV. 75).
- Gözünü dikmek* (s. 85) “...gözlerini Baba'nın kahverengi gözlerine dikip baktı.” (HKK. 39).
- Gözünü ayırmamak* (s. 86) “Eminaga gözünü yoldan ayırmadan ayağı gazda beni sürüyordu.” (KO. 76, KKİ. 41, HKK. 95, BDBT. 100).
- Gözüyle görmek* (s. 87) “Hadi gidelim de gözlerimizle görelim...” (BVBY. 151).
- Gözyaşı dökmek* (s. 87) “...ona sarılarak için için gözyaşı döktüğünü...” (BDBT. 64).

Gürültü kopmak (çıkarmak) (s. 88) "...has bahçede bir gürültü kopmuş ki ne sorulur ne bilinir!" (İT. 10).

Haber almak (s. 88) "Şeker Nine'nin hastalığını haber almış..." (BVBY. 71) "Şeker Nine'nin hastalığını haber almış..." (BVBY. 71).

Haber vermek (salmak) (s. 88) "Gönlün köyü çekti mi bir haber sal, kaptıkaçtıyla gelir alırız seni, konuğumuz eyleriz, başımızın üstünde yerin vardır, unutma!" (HKK. 23).

Haddini bilmek (biri) (s. 88) "...denmez, haddini bilmezlik denir." (BKAV. 92).

Hakkı geçmek (s. 88) "Çok hakkın geçti." (HKK. 138).

Haklı bulmak (s. 88) "Dede, çoğu kez haklı bulurdu..." (BDBT. 201, BVBY. 156).

Haklı çıkmak (s. 88) "Babaanne çok uzun yıllar sonra haklı çıktı..." (BDBT. 73).

Hakkını vermek (s. 88-89) "Hakkı neyse ver, yoksa boynun gider..." (DTPBİ. 136).

Hak vermek (s. 88) "Dede hak veriyordu eşine." (BDBT. 64, YK. 74, BKAV. 18, DTPBİ. 26).

Hasret kalmak (s. 89) "...görmeye hasret kalmıştım." (DTPBİ. 69).

Hayır gelmemek (s. 89) "...dostluğumuzdan artık hayır gelmez." (YK. 54).

Hayır görmemek (bir şeyden) (s. 90) "Anan bile senden hayır görmemiştir..." (YK. 105).

Hayır/ sevap işlemek (s. 90) "...gidek de bir hayır işleyek." (BVBY. 175).

Hazırlık görmek (s. 90) "...kimsede bir hazırlık görülmedi." (HKK. 159).

Hesap sormak (s. 90) "Yolunu gözleyeyim, tilkiden bunun hesabını sorayım." (İT. 36, BKAV. 65).

Hesap vermek (s. 90) "Yediğin horozla tavuğun hesabını ver, yoksa şuracıkta öldün gittin." (İT. 36).

Hiçe saymak (s. 91) "...demek beni hiçe saydı, öyle mi?" (BVBY. 120).

Hor görmek (s. 91) "Nuh'un gemisini hor görürlermiş..." (BVBY. 26).

Hoş görmek (s. 91) "Annesi bağışlamamıştı, hoş görmemişti..." (HKK. 172, AGUG. 103, BDBT. 129, BVBY. 28, YK. 91, BKAV. 56).

Hoşuna gitmek (s. 91) "Kerem'in hoşuna gider umuduyla yanında ayrıca kızarmış patates de istemişti." (KKİ. 104, HKK. 112, AGUG. 16, BDBT. 82, BVBY. 24, BKAV. 27).

İç çekmek (s. 92) "İçini çekmiş." (KKİ. 18, AGUG. 36, BVBY. 23, DTPBİ. 58).

İçinden geçirmek (s. 92) "İçlerinden geçiriyorlardı..." (BDBT. 91).

İçini boşaltmak (s. 93) "Hareket odasının başında durur, içindekileri boşaltırdı." (KO. 22).

- İçi sıkılmak* (s. 93) "...padişahın kızı içi sıkıldığından ..." (BKAV. 57).
- İşe yaramak* (s. 95) "...gelecek yaz da işimize yarar, değil mi?" (AGUG. 84, BVBY. 53, YK. 7, BKAV. 11).
- İz sürmek* (s. 95) "...her bir kokunun izini sürerek gitti de gitti." (KKİ. 32, AGUG. 64, YK. 62).
- İzine düşmek* (s. 95) "...her bir kokunun izini sürerek gitti de gitti." (KKİ. 32, AGUG. 64, YK. 62).
- Karşı çıkmak* (s. 96) "İyi ama kardeşim,' dedi karşı çıkararak." (KO. 32, BDBT. 59).
- Karşı durmak* (s. 97) "Baba, annenin bu isteğine karşı durmadı." (HKK. 69, BDBT. 129, BKAV. 43).
- Karşı koymak* (s. 97) "...istediğinde hemen karşı koydu." BDBT. 97).
- Kaşlarını çatmak* (s. 97) "Bebek kaşlarını çattı fakat Baba'yı tanımakta gecikmedi." (HKK. 60, AGUG. 99).
- Kendini bilmek* (s. 98) "...kendini bilmez yoksul kurttan!" (BKAV. 94).
- Kendini tutamamak* (s. 98) "...ilk ağlayıştıydı, kendini tutamamıştı." (BDBT. 76).
- Kokusunu almak* (s. 99) "...kuzucuğun da kokusunu almış..." (DTPBİ. 132).
- Kulaklarına inanmamak* (s. 100) "Kulaklarına inanamıyordu." (HKK. 56).
- Kulaklarını dikmek (hayvan)* (s. 100) "...kuyruğunu sallamış, kulaklarını dikmiş, gözleri parlamış." (BVBY. 96).
- Laf atmak* (s. 101) "...yine bir laf atmış ortaya." (BKAV. 74).
- Nazar değmek* (s. 102) "Nazar değdi mutlaka." (KKİ. 66).
- Neye uğradığını bilememek* (s. 102) "Kerem neye uğradığını anlayamadı." (KKİ. 120).
- Ömür sürmek* (s. 104) "Mutlu kutlu bunca ömür sürmüşler..." (BVBY. 131).
- Özen göstermek* (s. 104) "...kaçırmamaya özen gösterip..." (BVBY. 152).
- Peşine düşmek* (s. 104) "...mutluluk gemisinin peşine düşmüş." (BVBY. 147).
- Peşine takılmak* (s. 104) "...bandonun peşine takılmış çocuklar ilgilendirmişti." (KKİ. 107).
- Sabaha çıkmamak* (s. 105) "Sözünde durdun, sabaha çıktın demiş." (İT. 90).
- Sabrı taşmak (tükenmek)* (s. 105) "Padişah da artık dayanamamış, sabrı tükenmiş." (AGUG. 30).
- Selam almak* (s. 106) "...kendi kendine 'gu gu guk' diyerek selamladı onu." (KKİ. 152, AGUG. 10, BKAV. 107).
- Selam vermek* (s. 106) "...babasının yanına varmış, diz kırmış, selam vermiş." (İT. 9, AGUG. 10, BDBT. 187, BVBY. 85, BKAV. 107).

- Sıkıntı çekmek* (s. 107) "...su mu sıkıntısı çekmezsin." (BVBY. 150).
- Sinirine dokunmak* (s. 107) "...açıbaşının sinirine dokunmuş..." (YK. 107).
- Soluğu kesilmek* (s. 108) "...merdiven çıksam soluğum kesilir." (DTPBİ. 26).
- Söz almak* (s. 108) "...her birinden söz almış." (AGUG. 51, BKAV. 24).
- Söz dinlemek* (s. 108) "...hiç söz dinlemeyen yaramaz bir kuzu varmış." (YK. 45 BKAV. 35).
- Söze girmek* (s. 108) "Küçük söze girdi." (HKK. 165, BDBT. 215, BKAV. 10).
- Söz geçirmek* (s. 108) "Konuşur, söz geçiririm." (İT. 118, AGUG. 64, DTPBİ. 130).
- Söz kesmek* (s. 108) '...oracıkta söz kesip evlenmişler...' (BKAV. 58).
- Sözünü tutmak* (s. 108) "...şimdi o sözünü tutma vaktidir." (BVBY. 58, YK. 21).
- Sözü geçmek* (s. 108-109) "...arkadaşı vardı, sözü geçiyordu..." (HKK. 146).
- Sözünden çıkmamak (birinin)* (s. 109) "...annesinin sözünden çıkmış..." (YK. 45).
- Sözünü kesmek* (s. 109) "...Ayşe'nin sesini kesti dayı." (KKİ. 23, HKK. 165).
- Sözünü tutmak* (s. 109) "...şimdi o sözünü tutma vaktidir." (BVBY. 58, YK. 21).
- Söz tutmak* (s. 109) "Fatma küçük, söz tutmak." (BVBY. 98, DTPBİ. 62).
- Söz vermek* (s. 109) "Söz vermişti o, sözünü yerine getirecekti." (HKK. 35, AGUG. 65, BVBY. 58, YK. 21).
- Uykusunu almak* (s. 113) "Uykusunu almış, dinç ve sağlıklı birer öğrenci..." (BVBY. 128).
- Uyku tutmamak* (s. 113) "Çok geceler gözünü uyku tutmadı." (HKK. 44).
- Uykuya çekilmek* (s. 113) "Uykusu gelen arkadaşlarımız birerli, ikişerli uykuya çekilirler." (KO. 22).
- Uykuya dalmak* (s. 113) "...kızcağız hemen uykuya dalmış." (İT. 120, BKAV. 75).
- Üstesinden gelmek* (s. 113) "Sonra ölümü yenmenin, acısının üstesinden gelmenin bir yolu..." (HKK. 186, BDBT. 18, DTPBİ. 14).
- Üstünde (üzerinde) durmak* (s. 113) "Babaanne önce üzerinde durmamayı denedi." (BDBT. 131).
- Üstüne (üzerine) yürümek* (s. 114) "Kucağında Kerem'le, kalabalığın üstüne yürüdü, toplaşanlar ayrılıp ikisine de yol verdi." (KKİ. 128, BVBY. 34).
- Üzerine varmak* (s. 114) "...bunlar hasta, üzerine varmayayım..." (BKAV. 45).
- Yabancılık çekmek* (s. 114) "...Kerem yabancılık çekti biraz..." (KKİ. 108, HKK. 77, BDBT. 168, BVBY. 175).
- Yas tutmak* (s. 116) "Sevineceğimize yas tutmalıyız, yas!" (YK. 99).
- Yerinde duramamak* (s. 116) "Rıfki Usta yerinde duramıyordu." (KO. 12, AGUG. 57, BDBT. 209)

Yerine getirmek (s. 117) "Söz vermişti o, sözünü yerine getirecekti." (HKK. 35, BDBT. 201, BVBY. 62, BKAV. 39).

Yola çıkmak (s. 117) "Yola çıkmıştı sonunda" (KKİ. 53, HKK. 35, BDBT. 130, BVBY. 149, BKAV. 89).

Yola koyulmak (s. 118) "Bir sabah çok erken yola koyulduk." (KO. 18, BVBY. 52, YK. 10, BKAV. 81, DTPBİ. 88).

Yol göstermek (s. 118) "...önüne düşmüş, yol göstermiş." (İT. 123, AGUG. 64, DTPBİ. 136).

Yolunu tutmak (s. 119) "Kerem de bir başına, yalnızlığın olanca anlamsızlığı içinde, çocuk parkının giriş kapısının yolunu tuttu." (KKİ. 120, AGUG. 15, BVBY. 72, BKAV. 25, DTPBİ. 49).

Yol vermek (s. 119) "Kucağında Kerem'le, kalabalığın üstüne yürüdü, toplaşanlar ayrılıp ikisine de yol verdi." (KKİ. 128, HKK. 42).

Yüzüne bakmamak (s.120) "...ama karısı yüzüne bile bakmamış..." (BVBY. 137).

Yüzü gülmek (s. 120) "İkisinin de yüzleri gülüyordu." (BDBT. 22).

2. Yardımcı Eylemlerle Oluşturulan Söz Öbekleri

"Ad soylu sözcükler ile birleşik eylemler kuran olmak, etmek, eylemek, kılmak eylemlerine yardımcı eylemler denir. Ek eylem imek de yardımcı eylemler arasında yer alır. Yardımcı eylemler içinde en çok kullanılan olmak ve etmek eylemleridir." (Hengirmen, 1998: 266). "Yardımcı fiiller manaları ile değil, sadece yardımcı fiil fonksiyonu ile çekim unsuru olarak vazife görürler." (Ergin, 2013: 386). Buradan yardımcı eylemlerin, yanına eklendiği sözcüğe bir anlam değişmecesini yaşımadığı çıkarımı yapılabilmektedir. Örneğin; acele etmek: Çabuk davranmak, ivmek TDK'nin genel ağdaki Güncel Türkçe Sözlüğünde çabuk davranmak biçiminde açıklanan bu öbek, gerçek anlamında kullanılmıştır. Türkçeye Arapçadan geçmiş olan acele sözcüğüne, etmek yardımcı eyleminin getirilmesiyle oluşmuş gerçek anlamlı bir öbeğdir. Benzer biçimde merak: Bir şeyi anlamak veya öğrenmek için duyulan istek; merak etmek: Anlamak veya öğrenmek istemek (URL-1). Etmek yardımcı eylemi merak sözcüğünün anlamını değiştirmemektedir. Böylesi gerçek anlamlar söz konusu iken bu yapıları, deyim olarak değerlendirmenin doğru olmayacağı düşünülmektedir. "Aynı biçimde, etmek, olmak, eylemek, kılmak ve benzeri yardımcı eylemleri ile oluşturulan öbeklerdeki birinci sözcüğün mecaz, yan ve benzetme anlamları öbeğin deyim olduğu izlenimini yaratmakta ve araştırmacıları yanıltabilmektedir." (Akyalçın, 2012a: 20). Akyalçın bununla birlikte "bir çuval inciri berbat etmek" örneğinde berbat etmek eylem öbeğinin, gerçek anlamda kullanılmıyormuş gibi gözükse de bir çuval inciri söz öbeği ile birleşerek öbeğin bütününde anlamın mecazlaştığını dolayısı ile deyimleştirdiğini vurgulamıştır. Ancak Ömer Asım Aksoy (2020: 508-509), göbek atmak, sıkıntı çekmek, özen göstermek, yas tutmak vb. yapılarını, deyimleri sınıflandırırken yardımcı eylemlikle kurulmuş

yapılar olarak açıklamıştır. Bunların deyim sayılmasının nedenini, o sözcüğün ancak o eylemlikle olan birlikteliğinden belirli bir anlamın oluşturması, farklı bir eylemlikle o anlamı verememesi olarak açıklamaktadır. Bu çalışmada yukarıda verilen yapıların, birer yardımcı eylem öbeği olduğu ve gerçek anlamlarının dışına çıkma söz konusu olmadığından deyim olarak değerlendirilmemesi gerektiği düşünülmüştür. Söz konusu tezde deyim olarak değerlendirilen bu tür söz öbekleri aşağıdaki gibidir.

Acele etmek (s. 53) “Acele et, vakit geçiyor!” (KKİ. 48).

Buyur etmek (s. 67) “...Kerem’i buyur etti.” (KKİ. 68, HKK. 140, AGUG. 13, BVBY. 31, YK.17, BKAV. 50).

Farkında olmak (s. 79) “Valla baba, hiç farkında olmadım.” (BDBT. 93).

Gönlünü (hatırını) hoş etmek (s. 81) “Anne’yle Bebeğin gönüllerini hoş etti.” (HKK. 91, BVBY. 71).

Gönlü olmak (s. 81) “...salt onun gönlü olsun diye başını sallar, sözde dayıyı onaylar.” (KKİ. 30).

Hak etmek (s. 88) “Çünkü bunu hak etti.” (HKK. 152).

Hoşbeş etmek (s. 91) “...hoş beş ederlerken karısı...” (BVBY. 152, BKAV. 27).

İçi rahat etmek (s. 93) “O zaman Anne’nin içi biraz daha rahat etti.” (HKK. 148, AGUG. 99).

İdare etmek (s. 94) “...iki hafta da biz idare ederiz.” (BKAV. 11).

Laf etmek (s. 101) “Bir köpeğe laf etmeyen aslan, aslan maslan değildir.” (AGUG. 103).

Merak etmek (s. 101) “Sen hiç merak etme!” (KKİ. 78, BVBY. 11, YK. 32).

Yolcu etmek (s. 118) “Tilki onları yolcu ettikten sonra geri dönmüş...” (İT. 47, BVBY. 64).

3. Sıfat Görevli Sözcüklerle Oluşturulan Söz Öbekleri

“Belirtme öbeği olarak sıfattakımı da belli haller dışında bir ad hükmündedir. Bir adın bir vasıflayan veya belirleyen tarafından belirtilmiş, dolayısıyla daraltılmış anlamını taşır. Çeşitlerine göre: Sarı tavuk, bu kadın, kaç kilo, her çocuk, üç koltuk gibi.” (Banguoğlu, 1974: 500). Bu ifadeler doğrultusunda söz konusu tezde deyim olarak değerlendirilen “deliksiz uyku, kör karanlık” örnekleri, sıfat görevli sözcüklerle oluşturulan söz öbekleri olarak değerlendirilmelidir. Mecaz anlamıyla kullanılan sözcükler, sadece kendinden sonraki ismi nitelendirmektedir. Deyimlerdeki gibi bütünüyle anlam değişmecesine uğramamış olan bu yapılarda, nitelendirilen ismin, anlamından uzaklaşmadığı görülmektedir. Yani anlam bütününe bakıldığında hala uyku ve karanlıktan söz edilmektedir. Deliksiz uyku; bölünmemiş uykuyu, kör karanlık; aşırı karanlığı açıklamak için kullanılmış yapılardır. Bu yüzden saptanan bu yapıları, deyim olarak değerlendirmenin

doğru olmayacağı düşünülmektedir. Akyalçın (2012a: 28-29), Türkçe sözlükte gerçek, mecaz veya yan anlamlarıyla bulunan sözcüklerin, ad veya eylem olan sözcüklerle oluşturdukları söz öbeklerinin kimi deyimler sözlüklerine alındığını ifade etmiştir. Bu tür öbeklerdeki birinci sözcüğün yan, mecaz veya gerçek anlamı ile öbekteki ikinci sözcüğün sıfatı veya zarfı durumunda olduğunu belirtmiştir. Konuya ilişkin acı soğuk örneğini vererek bu yapıya, çok soğuk açıklamasını getirmiştir. Acı sözcüğünün Türkçe sözlükteki mecaz anlam ile örtüştüğünü ve soğuk sıfatı olduğunu ifade etmiştir. Bu durum, söz konusu tezde deyim olarak değerlendirilen deliksiz uyku ve kör karanlık söz öbekleri ile örtüşmektedir. Bu yüzden bu ve benzeri yapıların deyim olmaya elverişsiz olduğu düşünülmektedir. Adı geçen tezde deyim olarak değerlendirilen bu türden yapılar aşağıdaki gibidir:

Deliksiz uyku (s. 72) “Bundan uykusu deliksizdi artık.” (KKİ. 77).

Kör karanlık (s. 99) “White’ın geçeceği yola kör karanlıkta dizilir, önlerinde durdukça tek tek binerlermiş.” (KO. 22).

4. Gerçek Anlamlı Söz Öbekleri

Bir söz öbeğinin deyim olup olmadığına bağlam içerisindeki anlamı göz önüne alınarak karar verilmelidir. İpi koparmak ifadesi metinde “...ipini kopardığı gibi ahırdan kaçmış...” biçimiyle bir hayvanın gerçekten ipini kopardığını gözler önüne sermektedir. Ancak bu yapı, “Cengiz, ailesi ile ipleri iyice kopardı” tümcesinde olduğu gibi iletişimi kesmek anlamında kullanılmış olsaydı deyim olarak değerlendirmek mümkün olurdu. Gerçek anlamlı bir öbeği de deyim olarak ele almak doğru olmasa gerek. Benzer biçimde yan gözle bakmak öbeği, kaynak metinde “*Dede yukarı çıkalım mı? ... Bir yandan da izin verir mi vermez mi, kızar mı kızmaz mı, diye babaannesine bakardı yan gözle*” (Kakıncı, 2003: 70) biçimi ile gerçek anlamını yansıtmaktadır. Ancak bağlam içerisinde farklı duygular gütmek anlamında kullanılmış olsaydı deyim anlamı olarak kabul edilebilirdi. Akyalçın, bu durumu adı geçen eserinde 4. maddede ele alarak göz kırpmak örneğini vermiştir. Göz kırpmak örneği, biri gerçek anlamda gözünü kapayıp açmak, diğeri ise mecaz anlamında “Ali Fenerbahçe’ye göz kırıyor” biçiminde kullanılarak iki bağlam arasında değerlendirilmiştir. (2012a: 30) Söz konusu tezde deyim olarak değerlendirilen göz kırpmak, ipini koparmak ve yan gözle bakmak ifadeleri, yukarıda verilen bağlamlarına göre değerlendirildiğine deyimlerin tanımı ve özellikleri ile örtüşmemektedir. Çünkü bunlar, aşağıda verilen bağlamları göz önüne alındığında gerçek anlamlı söz öbekleridir. İncelenen söz konusu tezde deyim olarak değerlendirilen bu tür yapılar aşağıdaki gibidir.

Göz kırpmak (s. 83) “Ağabey Kerem’e göz kırptı, sessiz bir hoşça kal işareti yaptı, kaybıldı.” (KKİ. 140, HKK. 189, AGUG. 10).

İpi koparmak (s. 95) “...ipini kopardığı gibi ahırdan kaçmış...” (BVBY. 42).

Yan gözle bakmak (s. 115) “...babaannesine bakardı yan gözle.” (BDBT. 79).

5. Tek Sözcükler

Tek sözcükten deyim olup olamayacağı tartışma konusudur. Aksan (1984: 38) ve Hengirmen (2007: 10), tek sözcükten oluşan deyimlerin olabileceğini ifade etmiştir. Ancak Parlatur'ın, “*en az iki söz varlığından oluşan ve gerçek anlamları dışında mecazi anlam ile pekiştirilmiş bulunan kalıplaşmış söz öbeği ya da deyiş*” (Parlatur, 2008: 1) biçimindeki deyim tanımı, deyimlerin tek sözcükten olamayacağı doğrultusundadır. Akyalçın, bu türden sözcüklerin deyim gibi algılanmasına sebep olan durumun, sözcüklerin yan ve mecaz anlamları olduğunu belirtmiştir. Bu çalışmada, yukarıda verilen deyim tanımları doğrultusunda ve deyimlerin öbek olarak değerlendirilmesi bağlamında tek sözcüklerin deyim olarak değerlendirilmemesi gerektiği görüşü savunulmaktadır. İncelenen söz konusu yüksek lisans tezinde rastlanılan bu tür yapılar aşağıdaki gibidir.

Güngörmüş (s. 87) “O bilge ve gün görmüş tilki de demiş ki:” (AGUG. 68, BKAV. 42)

6. İkilemeler

“Anlatımı daha güzel ve etkili duruma getirmek için aralarında ses benzerliği bulunan yakın, aynı ya da zıtanamlı sözcüklerin yan yana kullanılmasına ikileme denir.” (Hengirmen, 2002: 411). Bu söz öbeklerinde, deyimlerdeki gibi bir derin anlam ve mecazlaşma görülmemektedir. Örneğin; açık seçik; çok açık olan, aç susuz; aç ve susuz, hal hatır (sormak); durumunun veya gönlünün nasıl olduğunu sormak, sağa sola (bakmamak); yön olarak sağına ve soluna bakmamak olarak açıklanabilecek bu ifadelerden anlaşılacağı üzere söz konusu yapılar, gerçek anlamları ile varlıklarını sürdürmektedirler. Bunların, gerçeklikle bağını koparamamış tekrarlanan öbekler olan ikilemeler adı altında anılır ise daha sağlıklı olacağı düşünülmüştür. Verilen örneklerin bu tanıma uygun biçimde ikileme özelliği göstererek gerçek, zıt ve yakın anlam belirttiği gözlemlenmiştir. Örneğin; köşe: kuytu, تنها veya üçra yer bucağ: kenarda, köşede kalmış yer olarak açıklanmaktadır (URL-1). TDK'nin genel ağda bulunan Güncel Türkçe Sözlüğünde tanımları ile verilen köşenin mecaz; bucağın ise gerçek anlamıyla verilmiş birer isim olduğu görülmektedir. Dolayısı ile köşe bucağ öbeğinin, yakın anlam ve gerçeklikle ilişkisi bakımından ikileme olarak değerlendirilmesi gerektiği düşünülmüştür. Akyalçın, bu durumu adı geçen çalışmasında 7. maddede ikilemeler başlığı ile şöyle açıklamıştır: “Böyle, sözlük anlamının dışına çıkamamış, yani anlamsal olarak deyim boyutuna geçememiş ikilemelerin deyim olarak değerlendirilmesi doğru bir yaklaşım değildir. Bunlar, gerçek anlamları pekiştirme boyutunda ikileme biçimindeki söz öbekleridir.” (Akyalçın, 2012a: 34) Akyalçın'ın aksine Ömer Asım Aksoy (2020: 507), deyimleri sınıflandırırken deyimlerin bir bölümünün de ikilemeler olduğunu ifade etmiş ve “açık saçık, deyiş tokuş, yorgun argın vb.” örneklerini deyim olarak değerlendirmiştir. Ancak bu çalışmada, yukarıda verilen ör-

neklerdeki gibi yapıların, deyim olarak değerlendirilmemesi gerektiği düşünülmüştür. Çünkü bu yapılar, deyimlerdeki gibi anlam değişmesine uğramış yapılar değildir. Söz konusu tezde deyim olarak değerlendirilen bu tür yapılar:

Açık seçik (s. 53) "...konuk odasından açık seçik duydu." (KKİ. 105, BDBT. 23).

Aç susuz (kalmak) (s. 53-54) "...yine kötölemiş, aç susuz kalmış." (YK. 107, BKAV. 112).

Aklı fikri (s. 57) "Aklı fikri tavukta olan komşu..." (BVBY. 159, KKİ. 27, AGUG. 47, BDBT. 108, BKAV. 69).

Aşağı yukarı (s. 60) "Aşağı yukarı belirlediği saatte de kente girdi." (KKİ. 37).

Beterin beteri (s. 64) "Köylü dayı 'beterin beteri var' deyip..." (YK. 12).

Çeki düzen (vermek) (s. 71) "...saçlarını fırçalayıp bir çekidüzen verdi." (BDBT. 85).

Çekip gitmek (s. 71) "...eşini ve iki çocuğunu gerisinde bırakarak çekip gitmişti." (HKK. 27, BKAV. 31).

Değiş tokuş (s. 72) "Köpek ve külâhı değiş tokuş etmişler." (İT. 135, BVBY. 59).

Dengi dengine (s. 72) "...her şey dengi denginedir..." (BKAV. 95).

Düşünüp taşınmak (s. 75) "...iyi düşün taşın artık." (DTPBİ. 137).

El gün (s. 76-77) "Ele güne avuç açıp yüz eğeçeğime..." (YK. 10).

Ezilip büzülme (s. 79) "...ezilmiş büzülmüş bu sözler karşısında, gıki çıkmamış." (AGUG. 107).

Giyim kuşam (s. 80) "...onları giyinip kuşanmışlar." (BVBY. 68).

Göz göze (gelme) (s. 83) "Sonuncu boşlukta göz göze geldiler." (HKK. 143, BDBT. 124).

Güç bela (s. 87) "...güç bela ormana kaçmış." (BVBY. 16, BKAV. 52).

Güllük gülistanlık (s. 87) "Güllük gülistanlık yaşar gideriz." (DTPBİ. 137).

Gülüp geçmek (s. 87) "...gülüp geçmiş çoban kızının dediklerine." (BKAV. 35).

Hal hatır (sormak) (s. 89) "...gelir, hâl hatır sorarmış." (BKAV. 49).

Hır çıkarmak /hır güre etmek (s. 90) "...ola ki köstebek hır güre çıkarır..." (BVBY. 55, BKAV. 73).

İknip sıkınmak (s. 91-92) "...eski model bir daktiloyu ikna sıkıla alıp kaldırmaya çalışıyordu." (KKİ. 139, BVBY. 28, BKAV. 93).

İş güç (s. 95) "İş güç de olmadığından..." (BKAV. 112, DTPBİ. 77).

Kan revan (içinde) (s. 96) "...kan revan içinde yatmıyor mu?" (YK. 32).

Kendi kendine (s. 97) "...kendi kendine 'gu gu guk' diyerek selamladı onu." (KKİ. 152).

- Kış kıyamet* (s. 99) "...bu kış kıyamette ne demelere evinden dışarı çıkmışsın?" (BVBY. 86).
- Kıt kanaat* (s. 99) "...birlikte yaşar, kıt kanaat geçinirmiş." (DTPBİ. 25).
- Köşe bucak* (s. 100) "...köşe bucak kaçacak delik aramıyor mu?" (BKAV. 82).
- Kul, kurban /köle (olmak)* (s. 101) "Kul köle olur bana bütün dünya." (BVBY. 138).
- Olan biten* (s. 103) "...olanı biteni anlatırken..." (AGUG. 39, BVBY. 28, YK. 85, BKAV. 75).
- Oldum bittim /oldum olası* (s. 103) "Oldum bittim şu insanlara akıl erdiremedim." (KO. 37, YK. 8, AGUG. 44).
- Peşi sıra* (s. 104) "...fazlaca kurcalamadan peşiniz sıra gelecektir." (AGUG. 68).
- Sağa sola (bakmamak)* (s. 106) "Sokağa fırlamış, sağa sola bakınmış, komşulardan..." (KKİ. 130).
- Sarmaş dolaş (olmak)* (s. 106) "Baba oğul sarmaş dolaş oldular." (HKK. 126).
- Satıp savmak* (s. 106) "...neyi var, neyi yok hepsini satıp savmış..." (BVBY. 67).
- Sıkı fıkı* (s. 107) "...sıkı fıkı arkadaş oldukları bir at varmış." (BVBY. 121).
- Soyunup dökünmek* (s. 108) "...hemen soyunup dökünmüş..." (BVBY. 149).
- Sövüp saymak* (s. 108) "...sövüp saymalara kapıyı açtı şimdi." (BVBY. 152).
- Tıka basa (doldurmak)* (s. 112) "...margarita fideleriyle tıka basa dolu dönüyordu." (BDBT. 70).
- Tıka basa (yemek)* (s. 112) "...tıka basa yedikleri kızarmış tavuklarda biraz aşırıya kaçmalarının da etkisi tartışılabilir." (KKİ. 104).
- Ucu bucağı (olmamak)* (s. 112) "Ucu bucağı görünmüyordu." (KO. 18).
- Yalayıp yutmak* (s. 115) "...kahvaltımı yalayıp yuttum, tamam mı?" (BVBY. 52).
- Üst baş* (s. 113) "Yalnız adamın üst başı da benim hakkımdır..." (YK. 10).
- Yalvar yakar (olmak)* (s. 115) "Gezgin bin dereden su getirmiş, yalvar yakar olmuş, sonunda padişahı inandırmış." (İT. 61, HKK. 88, BKAV. 35).
- Yaşını başını (almış)* (s. 116) "Ben yaşını başını almış bir kadınum." (AGUG. 36, YK. 36).
- Yayan yapıldak* (s. 116) "...bugünkü kadar oradan oraya yayan yapıldak hiç dolaşmamıştı." (KKİ. 92).
- Yerli yerinde* (s. 117) "... yaşlı teyze de yerli yerindeydi, biri yanı başına, öbürü ayak ucuna oturmuş..." (HKK. 164).
- Yolcu yolunda gerek* (s. 118) "...yolcu yolunda gerek." (BDBT. 146).
- Yolun açık olsun* (s. 118) "yollar size açık ve aydın olsun, güle güle gidin!" (BVBY. 28).

Yol yordam (s. 119) "...yol yordam bilmiyor, hoş görmem gerek." (AGUG. 103, BVBY. 136, BKAV. 44).

Yorgun argın (s. 119) "...bir yerlerden yorgun argın çıkageliyor..." (BDBT. 174).

Zor zar (s. 120-121) "Uğraşmış didinmiş, zar zor kurtarmış ayağını kapandan." (BVBY. 12).

7. Kalıp Sözcükler

"Söz varlığında, selamlaşırken, yemek yerken, sevincimizi ya da üzüntümüzü belirtirken birisini kutlarken, görüştüğümüz kişiden ayrılırken, vb. iletişim durumlarında söylemeyi adet haline getirdiğimiz, ağızımızdan hemen çıkıveren, bir bütün halinde veya kişiye, zaman göre yapılan ufak tefek değişiklikler dışında çekirdek bölümünü hep aynı şekilde kullandığımız sözler bulunmaktadır." (Gökdayı, 2015: 1). Söz konusu tezde deyim olarak değerlendirilen "baş üstüne, eksik olsun, gözün aydın, gözünü toprak doyursun, gözüm görmesin, helal olsun, hoşça kal (kalın), hoş gelmek (geldiniz), kurban olayım, ne hali varsa görsün, ömrüne bereket, sağ ol, size ömür, uğurlar ola, uzun sözün (lafın) kısası, yolcu yolunda gerek, yolun açık olsun" yapılarının, yukarıda verilen kalıp söz tanımı ile örtüştüğü açıktır. Dolayısı ile bu yapıları, gün içerisinde sıkça kullandığımız iletişim sözleri olan kalıp sözler başlığı altında değerlendirmenin daha sağlıklı olacağı düşünülmüştür. Gökdayı (2015: 186-287), kalıp sözlere ilişkin sözlüğünde "baş üstüne, eksik olsun, gözün aydın, gözünü toprak doyursun, gözüm görmesin, helal olsun, hoşça kalın, hoş gelmek, kurban olayım, ne haliniz varsa görün, ömrüne bereket, sağ olsun, uğurlar ola, uzun sözün kısası, yolcu yolunda gerek ve yolunuz açık olsun" söz öbeklerine yer verirken; size ömür söz öbeğine yer vermemiştir. Öte yandan bu yapıların, "aba altından sopa göstermek, ipliğini pazara çıkarmak, yoluna taş koymak" deyimlerindeki gibi gerçek anlamlarından uzaklaşmadığı da açıktır. Deyimler, pek çok tanımda mecazlı yapılar olarak değerlendirilmiş söz öbekleridir. Dolayısıyla söz konusu tezde saptanan bu yapıların, deyimlerin tanım ve anlamsal özellikleriyle örtüşmediği düşünülmektedir. "Söz konusu örnekler çokçası kişiler arasında iletişim kurma amaçlı kullanılan kalıp sözlerdir. Bu bağlamda yukarıya örnekleri verilen ve benzeri söz öbeklerinin yeri deyimler sözlükleri olmamalıdır." (Akyalçın, 2012: 35) söz konusu tezde deyim olarak değerlendirilen bu tür yapılar şunlardır:

Baş üstüne (s. 64) "Başüstüne beyim..." (HKK. 105).

Eksik olsun (s. 75) "...iyilik mi, eksik olsun!" (YK. 32).

Gözün aydın (s. 85) "Gözümüz aydın." (BDBT. 10).

Gözünü toprak doyursun (s. 85) "Gözünü anca kara toprak doyursun." (BKVA. 26).

Gözüm görmesin (s. 86-87) "...karşımdan, gözüm görmesin!" (BVBY. 142).

Helal olsun (s. 90) "Helal olsun! dedi, Ayşe Teyze." (HKK. 138).

Hoşça kal/ kalın (s. s91) “Ağabey Kerem’e göz kırptı, sessiz bir hoşça kal işareti yaptı, kayboldu.” (KKİ. 140, HKK. 189,BDBT. 176).

Hoş gelmek/ geldiniz (s. 91) “...hoş geldiniz sultanım efendim demiş.” (İT. 73, KKİ.68, DTPBİ. 84).

Kurban olayım (s. 101) “...Tilki Milki’nin kurbanı olmuş.” (BVBY. 93).

Ne hali varsa görsün (s. 102) “Bırak, ne hâli varsa görsün!” (YK. 33, BKAV. 106).

Ömrüne bereket (s.104) “Ömrüne bereket, hanım.” (BVBY. 135, DTPBİ. 82).

Sağ ol (s. 106) “...sağ olun deyip, yine gözden kaybolmuş.” (İT. 41, BVBY. 129).

Size ömür (s. 107) “Aslan kralımız sizlere ömür.” (AGUG. 68).

Sürüsüne bereket (s. 110) “Sürüsüne bereket anahtar dolu...’ (BVBY. 58, DTPBİ. 69).

Uğurlar ola (s. 112-113) “...size uğurlar olsun, hadi!” (YK. 36).

Uzun sözün (lafın) kıyası (s. 113) “Uzun sözün kıyası, Almıla erken konuşmuştu...’ (BDBT. 94).

8. Atasözleri

“Atasözleri bir ulusun geçmişinden gelen, geçmişte yaşanan olaylarla deneyimleşmiş birikimlerin özlü ve kalıpsözlere dönüşmüş biçimleridir. Atalar, yeni kuşaklara biz bu olayda işte böylesi bir sonuç aldık, siz de aynı sonuca ulaşırsınız, bu iyidir; bu kötüdür veya böyle davranırsan şöyle sonuç alırsın, bu işin sonu sana kötülük, böyle davranmak ise iyilik getirirdemektedirler. Atasözleri, içinde bulunulan duruma, geleceğe ve oluşturulacak duruşa yön verebilme gücünde, içerisine yaşamsal deneyimlerin iletileri sindirilmiş, anonimleşmiş hazır sözlerdir.” (Akyalçın, 2012b: 17). Atasözü, ataların uzun denemelere, gözlemlere dayanan yargılarını genel kural, bilgece düşünce ya da öğüt olarak dile getiren, kalıplaşmış bir biçimi olan, toplumca benimsenmiş kısa, özlü sözdür.” (Püsküllüoğlu, 2004a: 6). Saraçbaşı ve Minnetoğlu (1978: 104), atasözlerinin yol göstericilik kaygısını taşıyan ve atasözleri sözlüklerinde yer alan dünya malı dünyada kalır öbeğini, şu sözlerle açıklamıştır: “Hiç kimse ölünce malını mezara beraberinde götürmedi. Paramızı, malımızı hem kendimizin mutluluğu hem de hayırlı işler için harcamanın yollarını arayalım.” Dolayısıyla söz konusu tezde deyim olarak değerlendirilen “dünya malı dünyada kalır” söz öbeğinde, deyimlerdeki gibi bir derin anlam boyutuna geçme söz konusu olmadığından bu öbek, deyim olarak değerlendirilmemelidir. Bu yapının, verilen atasözleri tanımları doğrultusunda öğüt verir nitelikte olduğundan dolayı atasözü olarak değerlendirilmesi gerektiği düşünülmüştür. Bu çalışmada, Akyalçın’ın adı geçen eserindeki 11 maddesine (2012a: 13-37) ek olarak atasözü olduğu halde deyim olarak değerlendirilen bu madde sunulmuştur. Söz konusu tezde deyim olarak değerlendirilen bu tür yapılar bağlamı ile birlikte aşağıdaki gibidir.

Dünya malı dünyada kalır (s. 75) “Neden dersenez, dünya malı dünyada kalır...” (YK. 65).

9. Diğer Söz Öbekleri

Bu bölümde, söz konusu tezde deyim olarak değerlendirilen ancak yukarıda verilen deyim tanımlarının aksine gerçeklikle iç içe olan yapılar söz konusudur. Gerçek anlamı ile kullanılmış olan bu yapılar, deyim olarak değerlendirilmemelidir. Söz konusu tezde deyim olarak değerlendirilen bu tür yapılar şunlardır:

Ağzına (ağızlarına) layık (s. 54) “Aslan Kral’ın ağzına layıkımış.” (BVBY. 25”

Akla yakın (s. 56) “...bu önerisini akla yakın bulmuş...” (BVBY. 151).

Arkası sıra (s. 60) “...bando takımının arkası sıra askerler gibi uygun adımla ve rap rap yürüyorlardı.” (KKİ. 107).

Az kalsın (kaldı) (s. 61) “Az kaldı eziliyordun.” (KKİ. 124).

Bir (tek) başına (s. 64) “Kerem de bir başına, yalnızlığın olanca anlamsızlığı içinde, çocuk parkının giriş kapısının yolunu tuttu.” (KKİ. 35, HKK. 100, BDBT. 20, YK. 117).

Bir çırpıda (s. 64) “Gözümü dört açtım Alicengiz oyununu bir çırpıda öğrendim.” (İT. 57, BVBY. 128, KKİ. 106, BKAV. 115).

Bir yol (s. 64) “Sonra ölümü yenmenin, acısının üstesinden gelmenin bir yolu...” (HKK.186).

Boş yere (s. 66) “Boş yere gücünüzü kuvvetinizi harcamayın.” (BKAV. 98).

Can acısı (s. 68) “...can acısıyla köpeği dövmüş” (BKAV. 39).

Can düşmanı (s. 69) “...birbirimizin can düşmanınız.” (YK. 78, BKAV. 71).

Can feda (s. 69) “...canımızı feda etmeye hazır olduğumuzu söyleyelim.” (BKAV. 13).

Can korkusu (s. 69) “...can korkusu içinde yüreği kıpır kıpırmış.” (YK. 114).

Can kurban (s. 70) “Padişahımın yoluna can kurban...” (BVBY. 148).

Can yoldaşı (s. 70) “...varıp can yoldaşlarıma bir haber edeyim.” (BVBY. 167).

Dizinin dibi (s. 74) “...dizleri dibine oturdu kadının...” (HKK. 43).

Dünyadan habersiz (s. 75) “Bebek dünyadan habersiz, ayağının birini yakalamış...” (HKK. 60, AGUG. 43).

El yordamıyla (s. 77) “El yordamıyla yoklaya yoklaya ...” (DTPBİ. 87).

Göz alabildiğine (s. 82) “...göz alabildiğine ekin ekili bir tarla.” (BDBT. 44).

Ha bire (s. 88) “...Bebegi görmezlerden gelerek habire söylenirdi.” (HKK. 87).

İçini çeke çeke (s. 93) “İçini çeke çeke seyre koyuldu.” (KO. 50, HKK. 137).

Kendi başına (s. 97) “Kendi başına yetmeyi öğrenmişti.” (HKK. 33, DTPBİ. 25).

Kendi halinde (s. 97) “...kendi hâllerinde mutlu kutlu yaşarlarmış.” (BVBY. 57,

BKAV. 27).

Kendini beğenmiş (s. 97) "...kendini beğenmiş herkesin ihlal ettiği bir padişah varmış." (BVBY. 37, BKAV. 35).

Öbür dünya (s. 103) "...canını öbür dünyaya göndermiş." (BKAV. 43).

Sabır taşı (s. 105) "...koynuna sabır taşı koydum." (BVBY. 37).

Tabana kuvvet (s. 110) "tabana kuvvet kaçmaya koyulmuş." (BKAV. 16).

Tanrı misafiri /konuğu (s. 110) "Bu gece Tanrı konuğu ol ordakileri." (İT. 122, DTPBİ. 91).

Tek başına (s. 111) "Günlerce tek başına otobüs mezarlığında haşır neşir olmuş, altundan girmiş üstünden çıkmış." (KO. 9, HKK. 35).

Yanı başında (s. 115) "... yaşlı teyze de yerli yerindeydi, biri yanı başına, öbürü ayak ucuna oturmuş..." (HKK.

164,BDBT. 189).

Yanı sıra (s. 115) "...Kerem'in yanı sıra, iki katlı evlerinin bahçe kapısına geldi..." (KKİ. 68).

Yol üstü (s. 119) "...hem yol üstünde bir giyimci var..." BDBT. 130, DTBPİ 83)

Söz konusu tezde deyim olarak değerlendirilen bu yapılar, yukarıda verilen deyim tanımları doğrultusunda incelendiğinde deyimlerin tanım ve anlam özellikleri ile örtüşmemektedir. Bununla birlikte deyimmiş gibi değerlendirilen; aslında eylem öbekleri ile oluşturulmuş söz öbekleri, yardımcı eylemler ile oluşturulmuş söz öbekleri, sıfat görevli sözcüklerle oluşturulmuş söz öbekleri, tek sözcükler, gerçek anlamlı söz öbekleri, ikilemeler, kalıp sözler ve atasözleri olan söz öbekleri ile karşılaşılmaktadır. Yukarıda verilen örneklerdeki söz öbeklerinin kimi, yalnızca söz konusu tezde değil, bazı sözlük çalışmalarında da deyim olarak ele alınmıştır. Örneğin; aklı fikri söz öbeği, Metin Yurtbaşı (1996: 28), Mehmet Hengirmen (2007: 74) ve Nezihe Yıldız (1992: 32) tarafından deyim olarak değerlendirilmiştir. Ancak Necmi Akyalçın (2012a), Sevim Yörük ve Yaşar Yörük (1997), bu söz öbeğini deyim olarak ele almamışlardır. Boş vermek söz öbeğini, Ali Püsküllüoğlu (1998: 197), Nezihe Yıldız (1992: 80) ve Metin Yurtbaşı (1996: 108) deyim olarak değerlendirirken; Mehmet Hengirmen (2007), Necmi Akyalçın (2012a), Ertuğrul Saraçbaşı ve İbrahim Minnetoğlu (1978), deyimler sözlüklerinde bu söz öbeğine yer vermemiştir. Sürüsüne bereket söz öbeğini ise Püsküllüoğlu (1998: 721) deyimler sözlüğüne almış; ancak Yurtbaşı (1996) ve Akyalçın (2012a) sözlüklerinde bu yapıya yer vermemiştir. Bu çalışmada ise söz konusu tezin içeriğinde deyim olarak değerlendirilen 251 yapının, deyim olmaya elverişsiz yapılar olduğu düşünülmüştür. Çünkü bunlar, gerçeklikle bağıni koparamamış, deyimlerin en belirgin özelliği olan değişmece anlamı içerisinde barındırmayan ve farklı bir anlam boyutuna geçememiş yapılar dır.

Sonuç

Deyimler, mecaz/değişmece anlamlı söz öbekleridir. Söz öbeğini oluşturan sözcükler, tek sözcükmiş gibi düşünülür ve bu söz öbeği “küplere binmek, etekleri zil çalmak, saman altından su yürütmek, bir pire için yorganyakmak vb.” tamamen kalıplaşmış biçimde mecaz/değişmece anlamlıdır. Oysaki, değerlendirmeye alınan yüksek lisans tezinde “merak etmek, hoşuna gitmek, açık seçik, vb.” söz öbeklerinin gerçek anlamda kullanıldığı görölmektedir. Bundan dolaydır ki söz konusu yapılar, deyim olarak değerlendirilmemelidir. Ancak *Tarık Dursun K. nın Çocuk Hikayelerinin Atasözleri ve Deyimler Açısından İncelenmesi* adlı yüksek lisans tezinde böylesi yapılar ile karşılaşılmıştır. Bu bir sorundur. Bu çalışma ile bu soruna vurgu yapılmaktadır. Deyimlerin değerlendirilmesinde Necmi Akyalçın'ın *Türkçemizin Anlamsal Zenginlikleri Deyimlerimiz* adlı çalışmasındaki ölçütler göz önünde bulundurulmuştur. Bu ölçütlere ek olarak atasözü olduğu halde deyim olarak değerlendirilen deyimler sunulmuştur. Sonuç olarak ele alınan yüksek lisans tezinde deyim olduğu iddia edilen 669 yapı bulunmaktadır. Ancak bu sayı gerçek değildir. Ele alınan bu yapıların içerisinde deyim ölçütleriyle örtüşmeyen 251 yapı söz konusudur. Bu tür yapıların yüzdelik oranı %37 dolayındadır. Deyim olarak değerlendirilen; ancak deyimlerin anlam özellikleriyle örtüşmediği düşünülen söz konusu yapıları; eylem öbekleri, yardımcı eylem öbekleriyle oluşturulan söz öbekleri, sıfat görevli sözcüklerle oluşturulmuş söz öbekleri, gerçek anlamlı söz öbekleri, tek sözcükler, ikilemeler, kalıp sözler ve atasözleri olarak sınıflandırmak mümkündür. Bir söz öbeğine deyim diyebilmek için gerçeklikle ilişkisi olup olmadığına, öbeğin içinde barındırdığı sözcüklerden farklı bir anlam ifade edip etmediğine ve ne amaçla söylendiğine dikkat edilir ise deyimlerin, diğer söz öbekleri ile karıştırlmasının önüne geçilebileceği düşünülmüştür. Yukarıdaki gibi deyimlerin tanım ve özellikleri ile örtüşmeyen yapılar, sonraki hazırlanacak olan tezlerde deyim olarak alınmamalıdır. Bu çalışma ile köklü ve büyük bir dil olan Türkçenin söz varlığı içinde yer alan deyimlerin, yapısal ve anlamsal olarak daha titizlikle ele alınıp değerlendirilmesi için bir katkı sunma amaçlanmıştır.

Kaynakça

- Aksan, Doğan (1984). *Her Yönüyle Dil 3*. Ankara: TDK Yayınları.
- Aksoy, Ömer Asım (1988). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Aksoy, Ömer Asım (2020). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 2*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Akyalçın, Necmi (2012a). *Türkçemizin Anlamsal Zenginlikleri Deyimlerimiz*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Akyalçın, Necmi (2012b). *Türkçemizin İncileri Atasözlerimiz Tanıklı Sözlük*. Ankara: Eğiten Kitap.

- Banguoğlu, Tahsin (1974). *Türkçenin Grameri*. İstanbul: Baha Matbaası.
- Duran, Mehtap (2019). *Tarık Dursun K.nın Çocuk Hikayelerinin Atasözleri ve Deyimler Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Zonguldak: Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ergin, Muharrem (1977) *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Minnetoğlu Yayınları.
- Ergin, Muharrem (2013). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Gökdayı, Hürriyet (2015). *Türkçede Kalıp Sözler*. Ankara: Kriter Yayınevi.
- Hengirmen, Mehmet (1998). *Türkçe Temel Dilbilgisi*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Hengirmen, Mehmet (2002). *Türkçe Dil Bilgisi*. Ankara: Engin Yayınları.
- Hengirmen, Mehmet (2007). *Atasözleri ve Deyimler Szlsğ 2*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Kakın, Tarık Dursun (2003). *Benim Dedem Bir Tane*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Hengirmen, Mehmet (2007). *Atasözleri ve Deyimler Szlsğ 2*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Parlatır, İsmail (2008). *Atasözleri ve Deyimler Szlsğ 2*. Ankara: Yargı Yayınevi.
- Püsküllüoğlu, Ali (1998). *Türkçe Deyimler Szlsğ*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Püsküllüoğlu, Ali (2004a). *İlk ğretim İçin Atasözleri ve Deyimler Szlsğ*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Püsküllüoğlu, Ali (2004b). *Türkçe Deyimler Szlsğ*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Saraçbaşı Ertğrul ve Minnetoğlu İbrahim (1978). *Türkçe Deyimler Szlsğ*. İstanbul: Minnetoğlu Yayınları.
- URL-1 <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim:13.11.2023).
- Yıldız, Nezihe (1992). *Türkçe Deyimler Szlsğ*. İstanbul: Mahir Yayınları.
- Yrk, Sevim ve Yrk Yaşar (1997). *Açıklamalı Deyimler Szlsğ*. İstanbul: Serhat Yayınları.
- Yurtbaşı, Metin. (1996). *rnekleriyle Deyimler Szlsğ*. İstanbul: zdemir Yayıncılık.
- Yurtbaşı, Metin. (2013). *Sınıflandırılmış Deyimler Szlsğ*. İstanbul: Excellence Publishing.

Ek. Kısaltmalar

Söz konusu tezde deyim olarak değerlendirilen örneklerdeki kısaltmalar aşağdaki gibidir.

AGUG. : Az Gittik, Uz Gittik, Dere Tepe Düz Gittik

BDBT. : Benim Dedem Bir Tane

BKAV. : Bir Küçücük Aslancık Varmış

BVBY. : Bir Varmış, Bir Yokmuş, Memleketin Birinde...

DTPBİ. : Deve Tellal Pire Berber İken

HKK. : Hoşça Kal Küçük

İT. : İyilikçi Tilki

KKİ. : Kerem'i Kimse İstemiyor

KO. : Kırmızı Otobüs

YK. : Yaramaz Kuzu

Bu çalışmaya ait kısaltmalar listesi:

s.: Sayfa

Çalışmanın yazarı/yazarları "COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri" erevesinde aşağıdaki hususları beyan etmişlerdir:

Etik Kurul Belgesi: Bu alışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

Finansman: Bu alışma için herhangi bir kurum ve kuruluştan destek alınmamıştır.

Destek ve Teřekkür: Yazar, tez danıřmanı Dr. Necmi Akyałcın'a teřekkür eder.

ıkar atışması Beyanı: Bu çalışmanın araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın/yazarların potansiyel bir ıkar atışması yoktur.

Yazarın Notu: Bu alışma yazarın yüksek lisans tezinden retilmiştir.

Katkı Oranı Beyanı: Bu alışmanın tm blmleri tek bir yazar tarafından hazırlanmıştır.

The author / authors of the study declared the following points within the framework of the "COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors":

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval is not required for this study.

Funding: No support was received from any institution or organization for this study.

Support and Acknowledgment: The author would like to thank her thesis advisor Dr Necmi Akyałcın.

Declaration of Conflicting Interests: The author has no potential conflict of interest regarding research, authorship or publication of this study.

Author's Note: This article prepared from the author's master thesis.

Author Contributions: All sections of this study have been prepared by a single author.